

3.2

Kas kutseharidus tasub ära?

Kaspar Oja

PÕHISÕNUMID

- Kutseharidusega inimesed teenivad keskmiselt vähem kui üldkeskharidusega inimesed.
- Mõnes valdkonnas (nn sinikraeametid) on palgad kõrgemad kui üldkeskhariduse omandanutel.
- Poliitiline surve suunata kutseharidusse rohkem õppijaid ei ole kohane, kui tööturg kutsekoolide lõpetajaid ei väärtusta.

SISSEJUHATUS

Käesolevas artiklis vaatleme kutsehariduse omandanute palkasid võrdluses üldkeskhariduse omandanute palkadega. Kutseharidusega inimesed kipuvad Eestis teenima vähem kui üldkeskharidusega inimesed. Püüame võtta arvesse isiklike omaduste, nagu keeleoskuse, rahvuse, soo, elukoha ja perekondliku tausta mõju palgale, et selgitada, kas kutseharidusega töötajate madalam palk võib tuleneda nendest teguritest. Selleks hindame seost sissetuleku ja erinevate selgitavate muutujate vahel ning võrdleme seejärel kutsehariduse mõju sissetulekule. Võtame küll arvesse ema haridustaset, kuid me ei suuda täielikult arvestada mittejälgitavate tunnustega, nagu suhtlemisoskus või ka isiklik akadeemiline võimekus. Seega jääb oht, et osa kutseharidusega töötajate madalamast palgast tuleneb siiski hariduslikust eneseselektioonist. Sissetulekute andmetena on kasutatud 2023. aasta tuludeklaratsioonide andmeid. Erinevad selgitavad muutujad pärinevad registritest.

2023. aastal koostatud metaanalüüs¹ näitas, et kutseharidus tõstab selle omandanute sissetulekuid võrreldes üldkeskharidusasutuse lõpetanutega erinevate uuringute kokkuvõttes keskmiselt 2,1% ja see mõju väheneb aja jooksul. Taani andmete analüüsis tuli välja, et kutseharidusel oli positiivne mõju lõpetajate sissetulekutele 28-aastasena, kuid positiivne mõju vähenes ajaga.² Taani uuringus jõuti järeldusele, et kutse- või üldhariduse tee valikul olevate piirjuhtumite puhul ei olnud valikul märkimisväärsel mõju naiste ja vähese matemaatikaoskusega meeste palgale, samal ajal kui heade matemaatikaoskustega mehed kaotasid kutsehariduse valimisest. Soome kohta on aga leitud, et kutseharidus tõstab palka 6%, kusjuures see mõju ei vähene aastate jooksul.³ Üks tegureid, mis võib rahvusvaheliste uuringute põhjal kutsehariduse omandanute edasises karjääris rolli mängida, on osalemine hilisemas tööalases väljaõppes.⁴

Kutsehariduse saanutel on tööturule sisenedes head oskused, kuid kui pärast tööle saamist osaletakse täiendõppes vähe, võivad oskused vananeda ja seetõttu on töötajad avatud riskile, et nende oskused kaotavad tehnoloogia arenedes väärtuse.⁵ Sellist oskuste vananemist leevendaks korralik täiendõpe töökohal. Samas võib siin mängida rolli ka see, et üldkeskharidus võib anda paremad üldoskused hilisemaks õppimiseks ja enesetäiendamiseks kui kutseharidus.

KUTSEKOOLI LÕPETANUTE KESKMISED SISSETULEKUD POLE SUUREMAD ÜLDHARIDUSKOOLI LÕPETANUTE OMADEST

Joonisel 3.2.1 on esitatud kesk- ja kutseharidusega inimeste aastaste sissetulekute mediaanid kohortide lõikes. Sealt on näha, et vaadeldud gruppides on kutsehariduse mõju palgale võrreldes gümnaasiumiharidusega väike. Tunnused nagu sugu ja emakeel mängivad palgas suuremat rolli. ISCED-3 taseme ehk allpool kutsekeskhariduse taset kutseharidusega mehed teenivad märkimisväärselt vähem kui mehed, kellel on gümnaasiumiharidus või kõrgema taseme kutseharidus. Samuti on näha, et vene emakeelega inimeste seas tõstab ISCED-5 (gümnaasiumijärgne kutseharidus) märkimisväärselt sissetulekuid.

KUTSEHARIDUSEGA TÖÖTAJAD TEENIVAD ENAM SINIKRAEAMETITES

Kutseharidusega töötajate palka näib aga üsna tugevalt mõjutavat eriala valik. Kõrgemalt tasustatud nn valgekraeametites teenivad sageli rohkem kui kutseharidusega noored. Samas nn sinikraeametites, milleks kutsekoolides sageli koolitatakse, on kutseõppurite palgad kõrgemad kui gümnaasiumiharidusega noortel. Siiski jäävad need palgad alla kutsehariduse omandanute palgadele paremini tasustatud valgekraeametites.

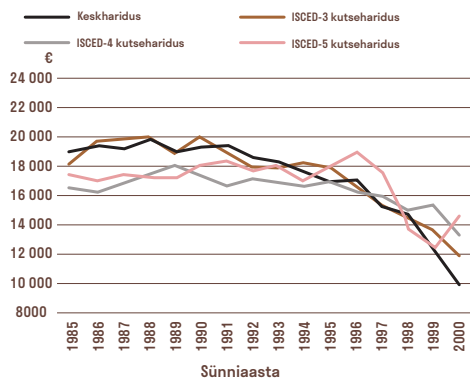
Seega võimaldab kutseharidus saada paremat palka n-ö vähem tasustatud ametites (vt joonis 3.2.2). Kõige suurem osa kutse- ja üldkeskharidusega inimesi töötab teenindus- ja müügitöötaja ametikohal, kus palgatase on üldisest keskmisest märkimisväärselt madalam. 2022. aasta töötasu-uuringu põhjal oli selle valdkonna palgatase Eestis 47% tippspetsialistide omast, kusjuures Euroopa Liidus keskmiselt teenisid teenindus- ja müügitöötajad 55% tippspetsialistide keskmisest⁶. Oskus- ja käsitöölise ning seadmeoperaatorite suhtelised palgad võrreldes tippspetsialistidega olid Eestis samal ajal suuremad kui Euroopa Liidus keskmiselt.

Andmestik. Vaatlesime sissetulekuid 2023. aasta tuludeklaratsioonide andmetel haridustasemetel lõikes. Haridustasemetel info on 2023. aasta seisuga ja põhineb rahvastikuregistril. Rahvastikuregistrist pärinevad ka andmed keeleoskuse, soo, kohordi, elukoha, haridustaseme ja ema haridustaseme kohta ISCEDi klassifikaatori alusel. Kutsehariduse omandamise andmed põhinevad Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS) andmetel. Sissetulekute andmed põhinevad füüsilise isiku tuludeklaratsioonide andmetel ning sisaldavad töist tulu, millest on kõrvale jäetud kasu vara võõrandamisest, üüritud jms. Regressioonanalüüsis on kasutatud ka töötajate registri andmeid töötaja ametiala kohta. Ametialana on kasutatud töötaja 2023. aastal esimesena kehtinud registri kande ametiala.

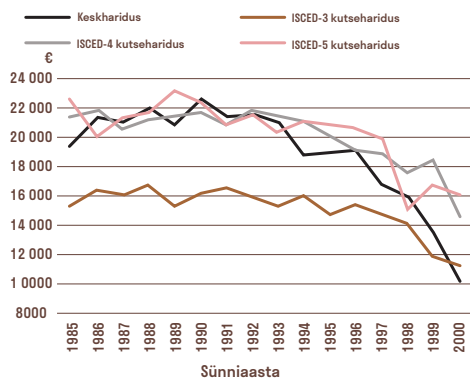
Valimisse on võetud alates 1985. aastast sündinud inimesed. Valikut on piiratud sünniaastaga, et kaasata vaid need, kes on hariduse omandanud viimase 20 aasta jooksul, et oleks võimalik paremini hinnata tänapäeval kehtiva haridussüsteemi mõju palgale. Gümnaasiumi lõpetanud on määratletud kui inimesed, kellel on rahvastikuregistri andmetel ISCED-3 tasemele vastav haridus, kuid kes ei ole lõpetanud kutsekooli. Kutsekooli lõpetanud on määratletud kui ISCED-3, ISCED-4 ja ISCED-5 taseme haridusega inimesed, kes on EHIS andmetel lõpetanud kutsekooli. Vaatluse all on viimasena omandatud kutseharidus.

Joonis 3.2.1 Aastatulu mediaan sünniaasta järgi erinevate haridustasemetega lõikes

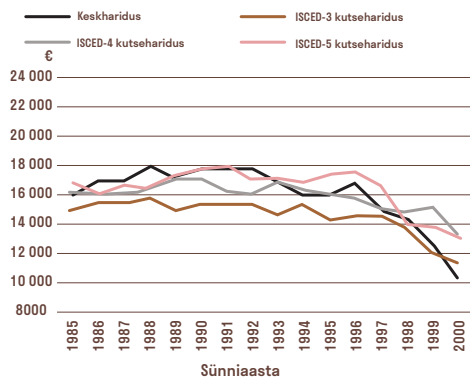
Eesti emakeelega

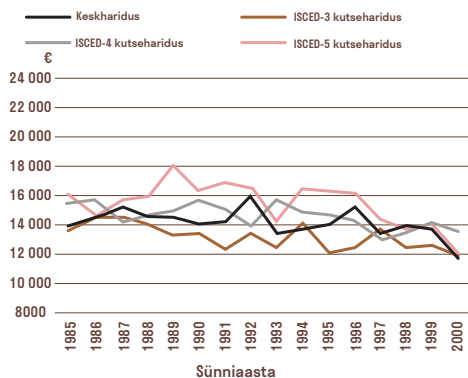
Mehed

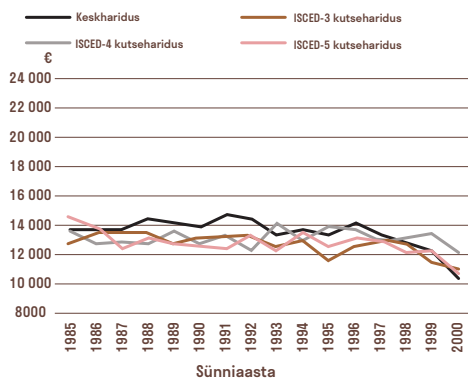
Kõik lõpetanud

Vene emakeelega

Naised

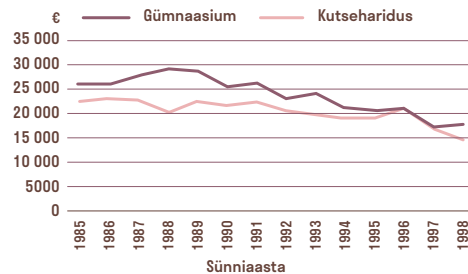

ALLIKAS: autori joonis

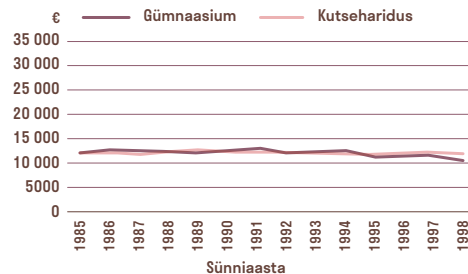
MÄRKUS. ISCED-3 – kutsekeskharidus (kutseharidus põhihariduse baasil), ISCED-4 – kutsekeskharidus (kutseharidus keskhariduse baasil), ISCED-5 kutseharidus (tehnikumiharidus).

Joonis 3.2.2 Aastatulu mediaan ametiala järgi eri haridustasemetega lõikes

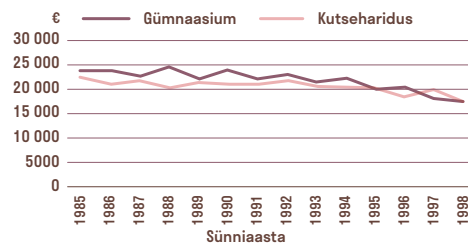
Juhid

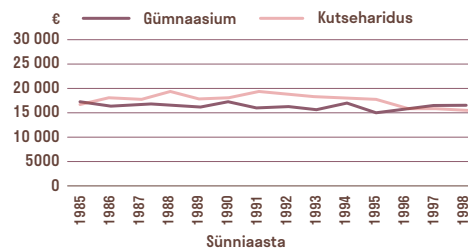
Teenindus- ja müügitöötajad

Tehnikud ja keskastme spetsialistid

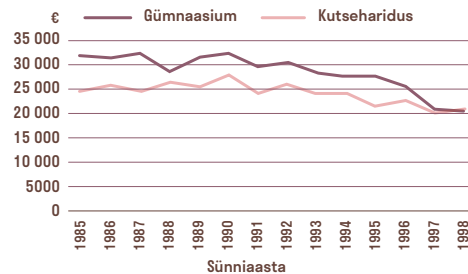

Seadme- ja masinaoperaatorid ning koostajad

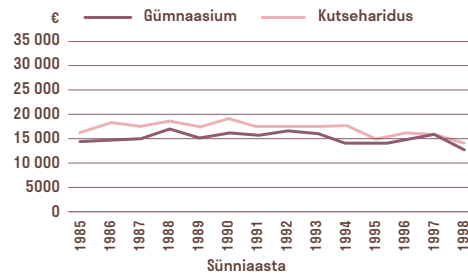

ALLIKAS: autori joonis

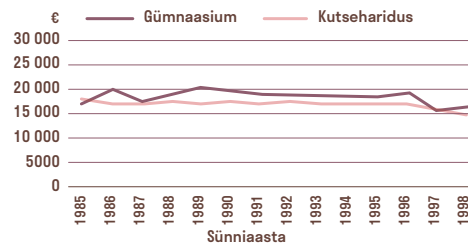
Tippspetsialistid

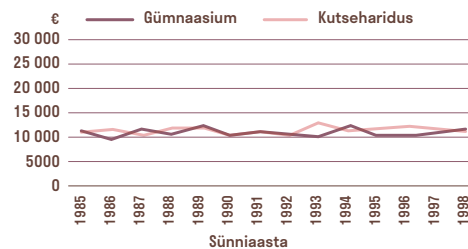
Oskus- ja käsitöölised

Kontoritöötajad ja klienditeenindajad

Lihttöölised

Jooniselt näeme ka seda, et vanemad töötajad kipuvad teenima valgekraeametites rohkem ja vanemate töötajate puhul on sissetulekute vahe gümnaasiumi- ja kutseharidusega töötajate võrdluses suurem kui nooremate töötajate puhul – sellele viitasid ka rahvusvahelised uuringud, mis osutasid kutseharidusega inimeste harvemale enesetäiendamisele ja palgaeelise vähenemisele. Samuti näeme, et nooremate gümnaasiumi- haridusega müügi- ja teenindustöötajate sissetulekud on väiksemad kui nende kutseharidusega kolleegidel, aga vanematel töötajatel enam sellist vahet ei ole.

Spetsiifilisemate oskustega ametialade nagu oskus- ja käsitöölise puhul näib aga kutse- ja gümnaasiumi- haridusega töötajate sissetulekute vahe püsivat sõltumata vanusest.

ISIKLIKKE OMADUSI ARVESTADES MUUTUB KUTSEHARIDUSE NEGATIIVNE MÕJU SISSETULEKULE VÄIKSEMAKS

Regressioonimudelite tarbeks kitsendasime vaatluse all olevaid andmeid, jättes välja inimesed, kes on sündinud pärast 1999. aastat, kuna nende tööturul oldud aeg on lühike. Mudel hõlmab kokku 67 121 vaatlust. Ema hariduse andmete ja ametiala andmete kaasamisel väheneb aga isikute hulk, kelle andmeid saab kasutada. Osa andmeid puudub registrist tõenäoliselt seetõttu, et need on isikute tuvastamise vältimiseks täiendavalt varjatud. Ametialade lõikes näib olevat oluliselt puudu julgeolekuga seotud ametites töötavaid inimesi. Kuna tegemist on kõiksete andmetega, peegeldavad regressiooni- koefitsiendid tegelikke üldkogumis esinevaid erinevusi ehk teisisõnu: koefitsientide üldkogu- mile üldistamiseks ei pea jälgima nende statistilise olulisuse hinnanguid.

2023. aasta tuludeklaratsioonide andmetel ei ole kutsekooli lõpetanute sissetulekud keskmiselt palju suuremad kui gümnaasiumi lõpetanute omad. See näitab, et kutsehariduses õpitud oskused annavad tööturul võrreldes eriala- ta keskharidusega vähe juurde või mängivad kutsehariduse valikul rolli tegurid, mille tõttu on tööturul raskem läbi lüüa. Soo, sünniaasta, elukoha- maakonna, emakeele aga sotsiaalmajandusli-

Kõrgemalt tasustatud nn valgekrae- ametites teenivad pelgalt gümnaa- siumi- haridusega noored sageli rohkem kui kutseharidusega noored.

ku päritolu (ehk ema haridusega) arvestamine ei muuda märkimisväärselt hinnangut gümnaa- siumi- hariduse ja kutsehariduse omandanute deklareeritud tulule.

Tabelist 3.2.1 on näha, et ISCED-3 taseme kutse- haridusega inimesed teenivad tööturul vähem kui gümnaasiumi- haridusega inimesed, ISCED-4 haridusega inimesed teenivad enam- vähem sama palju kui gümnaasiumi- haridusega inimesed ja ISCED-5 taseme haridus lisab sissetulekule võrrel- des gümnaasiumi- haridusega veidi juurde. Soo, emakeele ega kohordiga arvestamine ei muuda neid hinnanguid märkimisväärselt.

Elukohamaakonna arvestamine muudab keskha- riduse baasil kutsekeskhariduse (ISCED-4) koe- fitsiendi positiivseks, kuid ebaoluliseks. See peegeldab tõenäoliselt elukohast tulenevaid valikuvõimalusi ja regionaalseid palgaerinevusi. Teisisõnu: keskhariduse baasil kutsekeskhariduse- ga inimeste palgad on gümnaasiumi- haridusega inimeste omast madalamad, kuna nad elavad piirkondades, kus palgad on väiksemad.

Ema haridustaseme arvestamine ei mõjutanud oluliselt kutseharidusega seotud koefitsiente. Vaadeldud andmete puhul ei olnud ema haridus- tasemel laste sissetulekule lineaarset mõju. Mõju kasvas esialgu ema hariduse kasvades, kuid hakkas kõrgharidusega emade puhul vähenema. Niisugune tulemus võib peegeldada seda, et kõrge- ma haridusega emad suunavad oma lapsed kõrge- ma hariduse suunas ja kõrghariduseta jäävad nende lapsed, kellel ongi väiksem akadeemiline võimekus.

Ametialaga arvestamine muudab keskhariduse baasil kutsekeskhariduse (ISCED-4) koefitsiendi statistiliselt oluliseks ja kutsekeskharidus põhi- hariduse baasil (ISCED-3) koefitsiendi statistiliselt ebaoluliseks. See peegeldab olukorda, et valik gümnaasiumi- ja kutsehariduse vahel tähendab suure tõenäosusega ka valikut eri ametite vahel.

Kutseharidus võimaldab teenida keskmiselt paremat palka madalama keskmise palgatase- mega ametites.

Ametialade puhul tuleb aga meeles pidada ka seda, et mudelist on välja jäänud töötajad, kelle kohta pole ametiala andmeid. Tõenäoliselt on need aga pigem kõrgema palgapotentsiaaliga valdkondade töötajad julgeolekuvaldkonnast. See selgitab tõenäoliselt ka osaliselt seda, miks ISCED-5 taseme kutsehariduse koefitsient muutus mudelis M7 teiste mudelitega võrreldes väiksemaks.

Ehkki analüüsi koostamisel on arvestatud paljude tunnustega, selgitavad hinnatud mudelid siiski palkade hajuvusest väga väikese osa. See peegeldab kaht olulist tegurit. Esiteks on mudelite koostamisel arvestatud küllaltki kitsast osa tööjõust – ehk suur osa haridustasemest tulenevast sissetuleku hajuvusest on võrreldes kogu ühiskonnaga neist mudelitest puudu. Teiseks näitab väike selgitusvõime seda, et mittejälgitavad tunnused, milleks võivad olla

muu hulgas suhtlemisoskus või üldine vaimne võimekus, mängivad palga kujunemisel suure- mat rolli. Kui mittejälgitavad tunnused mõjutavad erialavalikut või selle valikuvõimalusi, siis on kutseharidusest kasu eeskätt nendel, kes plaanivad asuda sinikraeametitesse.

Erialavaliku rolli kinnitab ka kutsekoolide lõpeta- jate erinev palgatase. Osa kutsekoolide lõpeta- nute sissetulekud ületavad gümnaasiumi- hariduse saanute sissetulekuid, mis näitab, et nendes kutsekoolides antavad oskused on tööturul kõrge- mini hinnatud. Näiteks teenivad gümnaasiumi- lõpetajatest rohkem siseturvalisuse ja riigikaitse valdkonna kutseharidusega noored, aga ka osa tehnikakallakuga kutsekoolide lõpetajad.

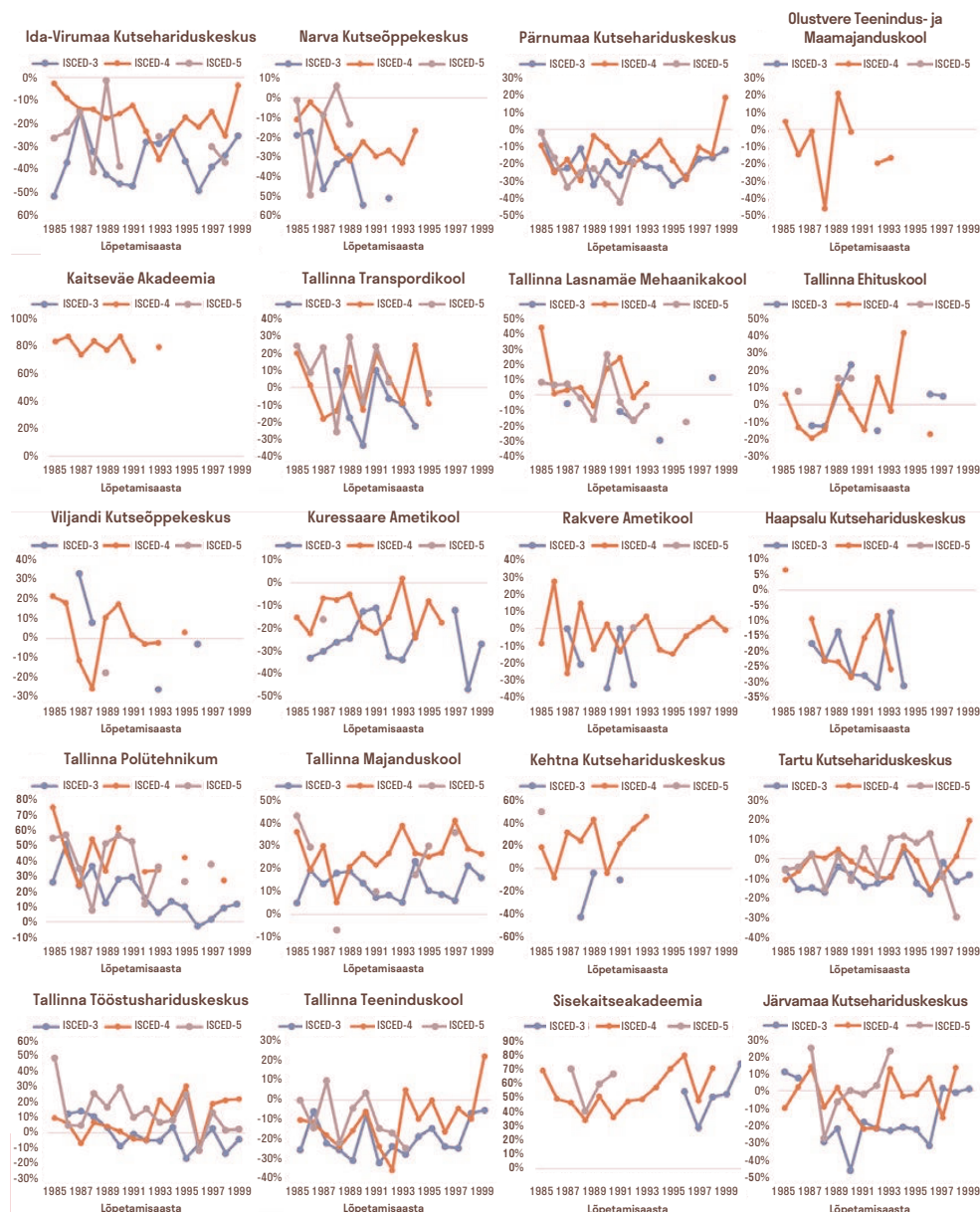
Tänu registritele saame vaadata ka kutsekoolide lõpetajate palkasid nende koolide lõikes. Tule- muste esitlemisel tuleb aga hoida andmete konfidentsiaalsust. Seetõttu on vaadeldud ainult selliseid näiteid, kus iga arvutatud andmepunkt toetub vähemalt 20 vaatlusele.

Tabel 3.2.1 Sissetuleku regressioonimudelid (sõltuv muutuja on sissetuleku logaritm)

	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7
ISCED-3 kutseharidus	-0,139***	-0,119***	-0,124***	-0,128***	-0,094***	-0,085***	-0,021
ISCED-4 kutseharidus	-0,022	-0,006	-0,011	-0,036**	0,022	0,011	0,047***
ISCED-5 kutseharidus	0,065***	0,039*	0,043*	0,015	0,048**	0,051**	0,029*
Sugu		+	+	+	+	+	+
Eesti emakeel			+	+	+	+	+
Kohort				+	+	+	+
Maakond					+	+	+
Ema haridustase						+	+
Ametiala							+
Vaatluste arv	67 121	67 121	67 121	67 121	67 121	55 476	50 170

ALLIKAS: autori tabel
MÄRKUS. Tärnid tähistavad: *** olulisusnivoo 0,001; ** olulisusnivoo 0,05; * olulisusnivoo 0,1. ISCED-3 – kutsekeskharidus (kutseharidus põhia- riduse baasil), ISCED-4 – kutsekeskharidus (kutseharidus keskhariduse baasil), ISCED-5 – kutseharidus (tehnikumi- haridus). + -märk näitab, et vastavad muutujad on mudelisse kaasatud.

Joonis 3.2.3 Kutsekoolide lõpetanute sissetuleku mediaan võrreldes gümnaasiumi lõpetanute sissetuleku mediaaniga, 2023

ALLIKAS: autori joonis

MÄRKUS. ISCED-3 – kutsekeskharidus (kutseharidus põhihariduse baasil), ISCED-4 kutsekeskharidus (kutseharidus keskhariduse baasil), ISCED-5 kutseharidus (tehnikumiharidus). Joonisel olev 0-joon peegeldab üldkeskharidusega töötajate palgataset.

Koolide lõikes hakkavad silma Kaitseväge Akadeemia ja Sisekaitseakadeemia (vt joonis 3.2.3), mille lõpetanute sissetulekud on märkimisväärselt suuremad kui gümnaasiumiharidusega inimestel. Need koolid õpetavad avaliku sektori erialasid, mille palgad ei kujune turul, seetõttu on neid halb võrrelda tavaliste kutsekoolidega. Paljude kutsekoolide lõpetajate sissetulekud jäävad siiski alla pelgalt gümnaasiumiharidusega inimeste sissetulekutele sõltumata sellest, kas vaadata ISCED-3, ISCED-4 või ISCED-5 taseme haridust. Positiivselt eristuvad Tallinna Majanduskool, Tallinna Polütehnikum ja Tallinna Tööstushariduskeskus, mille lõpetajad teenivad enam kui sama vanad gümnaasiumiharidusega inimesed.

KOKKUVÖTE

Kutsehariduse vähene mõju palgale võrreldes gümnaasiumiharidusega tekitab erinevaid hüpoteese, mis vajavad täiendavat analüüsi.

Esiteks võib tööturu tulemus peegeldada selektsiooni kutseharidusse. Regressioanalüüs püüdis neid mõjusid arvestada. Samas näitas tulemus selgelt, et elukohamaakonna ja ametialaga arvestamine muutis kutsehariduse mõju sissetulekule. See näitab, et kutsehariduse mõju on positiivsem madalama palgaga ametites ja piirkondades. Samas aitaks tööturul teistsuguse rolli valimine inimesel isiklikult suuremat palka teenida.

Teiseks võivad Eestis, kus tööturg on paindlik ja töösuhted rahvusvahelises võrdluses pigem lühikesed, olla tööturul enam hinnatud üldoskused, nagu keeleoskus, õppimisharjumus ja suhtlemisoskus, mida arendatakse gümnaasiumis, kuid mille osas ei pruugi kutseharidus lõpetajale piisavalt juurde anda. Samal ajal võib kutsehariduses õpetatavate oskuste omandamine olla võimalik töökohal või täiendkoolituste abil.

Kolmandaks võib probleem olla ikkagi kutsehariduse nõrgas seotuses tööturu vajadustega. Sellele viitab eeskätt tulemus kutsekoolide lõikes. Kui enamiku kutsekoolide lõpetajad teenivad vähem kui erialata gümnaasiumiharidusega töötajad, siis osa kutsekoolide lõpetajad teenivad märkimisväärselt rohkem kui sama vanad gümnaasiumiharidusega inimesed. See näitab, et nendes

koolides antavad oskused on tööturul paremini hinnatud.

Kutsehariduse puhul tuleks analüüsida võimalusi parandada õpetatava seost tööturul väärtustatavaga. Kuigi kutseharidusega töötajate kehvimad tööturutulemused võivad olla tingitud nende isiklikest omadustest, mille tõttu ei pääsenud nad ka gümnaasiumisse, ei tohiks niisugust argumenti kasutada kutsekoolide lõpetanute tagasihoidliku tööturutulemuse selgitamisel. Kui kutsekoolid ei paku tööturul vajalikke oskusi, tähendab vähem võimekate noorte sinna õppima suunamine neile noortele topeltkaotust. Esiteks on neil puudu omadustest, mida on vaja haridussüsteemis, aga ka tööturul läbilõõmiseks. Teiseks saavad nad nõrga hariduse, mis ei aita elus hakkamasaamisele samuti kaasa.

Kui kutsekoolid ei paku tööturul vajalikke oskusi, tähendab vähem võimekate noorte sinna õppima suunamine neile noortele topeltkaotust.

Rahvusvahelised uuringud näitavad ka seda, et kutseharidusega inimeste puhul võib suhteline palgatase hakata alanema, sest oskused vananevad ja neid ei uuendata. Seega on kutsehariduse andmise kõrval oluline panna rõhku ka sellele, et tööandjad jätkaksid täiendõppega ja töötajate oskuste uuendamisega.

PEEGELDUS

Janno Järve

Kutseharidus ei paku üldkeskharidusega võrreldes üldjuhul tööturul märkimisväärsed eelseid. Kutsekooli vilistlase tööturuvajaduste vastavaks lihvitud oskused peaksid tagama talle gümnaasiumi lõpetajaga võrreldes kõrgema sissetuleku, kuid tegelikkuses on palgaelis väga väike ning kipub aja jooksul kaduma. Põhjusi on tõenäoliselt kaks: selektsioon ja õppekvaliteet.

Eesti kõrghariduskultus suunab enamiku nutikamatest noortest gümnaasiumi ja sealt edasi ülikooli. Kutsekooli jõuavad tihti need, kellele gümnaasiumi- ja ülikooliõpingud käivad üle jõu. Seetõttu on põhjust arvata, et gümnaasiumi lõpetajad on keskmiselt veidi võimekamad ning see tasandab tööturul kutsekoolist omandatavate oskuste puudumist. Teisisõnu – gümnaasiumi selekteeruvad keskmisest andekamad ja kutsekoolidesse veidi vähem andekad õpilased.

Paradoksaalsel kombel tuleb kutseõppuritel gümnaasistidega sama aja jooksul omandada nii üldkeskharidus kui ka kutse. See ülesanne on ka nutikamatele ja õpihimulisematele noortele paras pähekkel, mis siis rääkida neist, kellel üldharidusõpingud pole hästi konti mööda. Loomulikult teevad kutsehariduse õppekavad kompromisse ja selle tulemusena joonduvad nõudmised pigem vähem võimekate õppurite võimete järgi. See tähendab, et nutikamatel kutsekooli lõpetajatel oleks tõenäoliselt olnud võimalik omandada rohkem teadmisi, kui kutsekoolidel on võimalik õppekavasid (just üldhariduse osas) mahukamaks ehitada. See on aga keeruline, sest juba praegu on katkestajate osakaal suur.

Kui soovime kutsehariduse sisu ja renomeedi parandada, siis tuleb selektsiooni palju rohkem arvesse võtta nii õppe kavandamisel kui ka kutsekoolide edukuse hindamisel.

- Kutsekoolide tulemuslikkust tuleks regulaarselt hinnata ning selle hindamisel peaks võtma arvesse nii sisseastujate teadmiste ja oskuste taset kui ka seda, kui palju see

on õpingute lõpuks muutunud ning kuidas läheb neil hiljem tööturul. See annaks parema arusaamise, milline on kutsekoolide poolt lisatav väärtus. Ühtlasi selguks, millised õpilased saavad kutsekoolist rohkem kasu ja millised vähem. Paljude õpilaste jaoks ei ole gümnaasium realistlik valik ja eeldatavalt teevad kutsekoolid nende tööturuks ettevalmistamisel väärtuslikku tööd, kuid keskmise gümnaasiumi ja kutsekooli lõpetaja võrdlemine ilma sisseastujate võimekust arvesse võtmata jätab selle varju.

- Kutseõpe peab muutuma mitmekesisemaks. Kutseharidusel on täna nii sisu- kui ka maineprobleem. Selle lahendamiseks peaks ka nutikamad õppurid tahtma kutsekooli minna, mis omakorda tähendab, et kutsekool peab suutma pakkuda haridust, mis on atraktiivne ega tundu tupikteena. Üks võimalus oleks kutsekeskharidust ja rakenduskõrgharidust pakkuvate haridusasutuste koondamine hariduskeskusteks, kus saab omandada nii kutsekeskharidust kui ka rakenduskõrgharidust. Läbi tuleb mõelda õppe kestus – kui õppurid soovivad heal tasemel üldkeskharidust, siis peab kutsekeskharidusõpe olema pikem kui kolm aastat. Sama institutsiooni raames kesk- ja kõrghariduse pakkumine võimaldab muuta üldhariduse lisamoodulid paremini edasiõppimise võimalusi toetavaks ning ehk ka populaarsemaks. Kohanemisvõime tagamiseks on heal tasemel üldharidus väga oluline. Kutsehariduses tuleb välja mõelda, kuidas seda anda võimalikult paljudele õppuritele võimalikult heal tasemel. Kui suudame seda, siis väheneb ka selektsiooniprobleem.

Kutseharidusel on täna nii sisu- kui ka maineprobleem.

VIIDATUD ALLIKAD

- A. Au Yong Lyn, U. Renold, L. Rageth, L. Bonoli, The labor market outcomes of formal vocational education and training: A meta-analysis. CES Working Paper Series 19, 2023.
- E. Heinesen, E. S. Lange, Vocational versus general upper secondary education and earnings. – Journal of Human Resources 59 (5), 2024.
- M. Silliman, H. Virtanen, Labor market returns to vocational secondary education. – American Economic Journal: Applied Economics 14 (1), 2022.
- J. Kemper, U. Renold, Evaluating the impact of general versus vocational education on labor market outcomes in Egypt by means of a regression discontinuity design. – Journal of Development Economics 166, 2024.
- E. A. Hanushek, G. Schwerdt, L. Woessmann, L. Zhang, General education, vocational education, and labor-market outcomes over the life-cycle. – Journal of Human Resources 52 (1), 2017.
- Structure of earnings survey: Employees by sex, age and occupation. Database. – Eurostat, last updated 13.02.2025.

